

Píseň: EZ680 + modlitba; Čtení: Mk 9, 14-29 (BKR)

Milí přátelé,

dnešní oddíl je učebnicovým příkladem problematičnosti překladů a veršikování. I proto jsem dnes četl z kralického překladu, nikoli z ekumenického.

Mezitím

Dnešní oddíl nám vypráví, co se dělo s ostatními učedníky, zatímco Ježíš a jeho tři nejbližší byli na hoře u Ježíšova proměnění: Zbylí učedníci se přeli se zákoníky. Ačkoli se však Ježíš hned zeptá: „Oč se s nimi přete?“ Nikdy se obsah hádky nedozvíme. Místo toho opět strhne pozornost zástupů nemocný člověk a mocný čin.

Textově-kriticky

Pokud jste při mém čtení kralického textu sledovali text ekumenického překladu, už v patnáctém verši jste zaznamenali první zásadní rozdíl: Zatímco ekumenický překlad hovoří o „úžasu“ při Ježíšově příchodu¹, kralický hovoří o „úleku“. Kraličtí mají blíže k původní řečtině, ta hovoří o „překvapení“, „úleku“. Podobně i stejný verš dál: Je rozdíl mezi tím, když někoho zdravíme (ekumenický překlad) a když někoho vítáme (kraličtí).

Podobně i v. 16. V něm ekumenický překlad jako obvykle ohlazuje někdy velmi tvrdá vyjádření původních autorů: „Oč se s nimi přete?“ Kraličtí: „Oč se s nimi hádáte?“ Kraličtí jsou opět původnímu textu velmi blízko.

Velmi závažnou změnou pak je překlad (a tak vždy zároveň výklad) verše sedmnáctého. Ekumenický překlad hovoří o duchu „zlém“, kralický o duchu „němém“ (rozuměj: němoty). To už je obrovský rozdíl. Podsouvat čtenáři nebo posluchači nepodložený soud o dobru/zlu je velmi ošemetné a nemoudré. Zejm. když v původním textu nic o „zlém“ duchu nenajdeme.

¹ Pravd. vykladačská snaha o spojení s Ježíšovým předchozím proměněním – že to na něm bylo dál znát. Nic takového však v ani v předchozím oddílu nenajdeme,

Naopak hezkým příkladem šikovnosti ekumenického překladu je v. 21: „Od kdy to má?“ Jenž hezky obyčejně a srozumitelně vystihuje banálnosti Ježíšovy otázky.

A závěrem už jen dvě drobnosti, nejsme tu hlavně kvůli textové kritice, ta je jen jedním z nástrojů. Dvacátý druhý verš ukazuje krásu českého jazyka z dob kralických: „Ale můžeš-li co, pomoz nám, slituje se nad námi.“ Přejechodník „slituje se“ perfektně vystihuje stavbu a tak sdělení autora: V centru je pomoc, nikoli slitování se. Slitování se je jen „vlastnost“ Ježíšovy pomoci. Zároveň je tím vyřešen problém absurdity ekumenického překladu: „Můžeš-li, slituj se...“. Slitovat se přece může kdokoli kdykoli!

Také se tím vyjasňuje Ježíšova reakce ve verši následujícím (v. 23). Ježíšovo skoro až posměšné „Můžeš-li“ není spojeno se slitováním, nýbrž s pomocí.

A poslední, snad nejzávažnější, příklad: V. 29 je v ekumenickém překladu pojat jako „Takový duch...“, kraličtí však „Toto pokolení...“. Kraličtí jsou tradičně velmi přesní v překladu původního textu. Ježíš se tak neobrací vůči duchu a nedává metody exorcismu. Ponechává otázku apoštolů bez odpovědi a hovoří právě o pokolení lidském.

Neodpovídání

To je však základní rys dnešního oddílu: Neodpovídání na otázky. V oddílu se nikdy nedovíme, o čem že se to učedníci a zákoníci přeli (v. 16-18). Nedovíme se reakci lidu na Ježíšova tvrdá vyjádření na adresu přítomného zástupu (v. 19). A Ježíš v závěru nedá učedníkům odpověď na otázku po jejich neschopnosti vyhnat tohoto ducha (v. 28-29).

Možná nás takové způsoby komunikace v Bibli překvapují a zaráží, možná ne. Možná nás zaráží nesmyslnost komunikace, kdy se nereaguje a neodpovídá na to, co právě zaznělo – i od Ježíše. Možná ne.

At tak či onak, takový je lidský svět. Taková je skutečnost lidského světa. A Bible vždy „jen“ popisovala lidský svět takový,

jaký je. A jak v něm jedná Hospodin. Proto je křesťanské Písmo svaté plné velmi obtížných míst, ať už kvůli násilí, neporozumění, odmítání, selhání atd.

Proč autor po tak výrazné události, jakou je proměnění na hoře, zařadil oddíl, kde právě komunikace naprosto selhává? Odpověď je nasnadě, pokud si pamatujeme, nebo připomeneme, Mk 9, 14: „Když sestupovali z hory, přikázal jim (Ježíš učedníkům), aby nikomu nevypravovali, co viděli, dokud Syn člověka nevstane z mrtvých.“

Proto Ježíš zakázal hovořit Petrovi, Jakubovi a Janovi o svém proměnění, protože lidé si nerozumí a správně spolu nehovoří ani o mnohem běžnějších situacích. Ježíš se pouze zeptal, o co se zákoníci s učedníky hádali. Tak by to udělal každý správný Rabbi, tedy Mistr, tedy Učitel. Ale odpověď se nikdy nedověděl.

Lidé spolu prostě moc mluvit neumí. Jazyk a způsob sdělování myšlenkových obsahů mají za samozřejmý. Někdy dokonce tak moc, že považují za nesmyslné učit se o mateřském jazyce ve škole. Ale pak se nelze divit, že lidé neumí říct, co říct chtějí. Že jim druzí nedokážou porozumět.

Bez dostatečné slovní zásoby, pevného a jistého porozumění pravidel daného jazyka, bez schopnosti hovořit srozumitelně, pomalu a stručně se prostě plácáme i v něčem tak obyčejném, jako je odpověď na otázku: „O co se přete?“ Přitom jak důležitá otázka to je!

Je hezké působení Ducha svatého při překládání tohoto oddílu, že i ekumenický překlad nechtěně tuto zvěst podtrhuje: Překlad, který chce spíše oddíl vyložit než přeložit, je zavádějící. A v důsledku způsobí víc problémů, než kolik jich domněle vyřeší. Jak už to u nesprávně provedeného způsobu komunikace bývá.

Sdělit ústy a slovy obsah mé mysli prostě není nic samozřejmého. Sdělit to tak, aby druzí vůbec mohli plně porozumět je velké umění. A když druhý skutečně porozumí, to už je zázrak, Boží mocný čin. Vždyť kolikrát denně si s někým neporozumíme?

Exorcismus

Podobnou linii pak drží také exorcismus samotný. Otec požádal o vyhnání ducha. Ježíš to splní, jenže syn je poté vlastně mrtev. Přání otce bylo vlastně mylné a vedlo k zabití jeho syna. Aby ne, když tak „rychle“ (v. 24) vykřikuje tu nesmyslnou větu: „Věřím, pomoz mé nedověře!“ K této větě samotné se vrátím později.

Ježíš však převrací a zachraňuje celou tu situaci plnou nedorozumění, špatných vyjádření, neodpovídání na otázky a špatných přání. Nejen, že vyhnal ducha působícího němotu a slinění a cloumání. Nejen, že to udělal ještě *předtím* než se seběhl zástup (v. 25) – tedy tak, aby *neměl* reklamu a svědků *měl* naprosté minimum. Ještě toho vlastně mrtvého chlapce vrací zpět do života. A je úplně jedno, jestli byl chlapec jen v kómatu, ve vegetativním stavu nebo byl skutečně biologicky mrtev.

Ježíšova moc a přítomnost umožňuje zachránit i ty situace, kde si lidé vůbec nerozumí, říkají nesmyslné věty a neodpovídají si na otázky. A to i když je důsledkem toho všeho něčí úmrtí.

Že si během toho Ježíš musí „upustit trochu páry“ je pak asi zcela pochopitelné (v. 19). My bychom vybuchli asi dříve – nebo se rovno celé situaci vyhnuli.

U exorcismu samotného ještě opětovně zdůrazním, co bývá v evangelijních podáních obvyklé: Není napsána ani čárka o nějaké metodě. Syn člověka prostě přikázal a duch poslechl. Proto je i závěrečná otázka učedníků zcela „mimo mísu“ (v. 28). A také: Ježíš znovu a znovu nechce být za léčitele, exorcistu, charismatika, mocného vůdce kultu. Ducha vyhnal hned jak viděl, že se zástup sbíhá. Místo aby si počkal, až se všichni seběhnou a dobře uvidí a uslyší, jak mocně a frajersky ducha vyžene – čímž by získal mnoho přívrženců a následovníků².

To však Ježíš nechce, Ježíš vyšel, aby kázal (Mk 1, 38). Ne aby byl za léčitele. Jenže kolik lidí tomu rozumělo tehdy? Kolik dnes? A kolik tomu rozumět vůbec chce?

²Podobně také oddíly o Nasyacení zástupů. Místo, aby se Ježíš ujal politické moci nad nasyacenou chudinou, mizí pokaždé kvapně z „místa činu“ (Mk 6, 30-45 + Mk 8, 1-10)

Obtížné věty

Dnešní oddíl obsahuje také několik velmi obtížných vyjádření. Nejprve verš 19.: Co s tím, že, Ježíš se velmi ošklivě hněvá a opírá do okolního zástupu? Co s tím, že dává najevo, že je prostě nechce snášet?

No vlastně nic. Bud' u druhého člověka přijmeme, že nás má někdy dost, a nebo mu krademe svobodu. Je hezká „náhoda“, že probíráme tento oddíl krátce poté, co se někteří členové tohoto sboru nechali slyšet, že „farář nemůže být unavený“. A pokud už je, tak „to nesmí dávat najevo“. Je úsměvné, že i ten Ježíš mohl a dával svou únavu a frustraci najevo. Ale někteří křesťané mají za to, že farář, právě ten který má hlavně následovat Krista, ten by neměl.

Neboli: I Kristus měl lidí někdy dost. Byl hotovej z toho, že znovu a znovu nerozumí, chtějí jen uzdravovat a „to své“. A že jsou pokolením nevěřícím. A dával to zástupu najevo. Jak jinak by se to přece ten zástup dověděl? Že je Ježíš vlastně jenom snáší? Že to pro něj není žádný med? Jak lidské, jak správné – krásný důkaz dvojí přirozenosti v Kristu. Zejm. když navzdory tomu všemu právě tomu pokolení nevěřících poslouží.

Druhou obtížnou větu nalezneme ve v. 23. Je skutečně všechno možné tomu, kdo věří? Je to skutečně tak, že kdo má víru alespoň jako zrnko hořčičné, budou ho poslouchat i hory (Mt 17, 20-21; což je stejný příběh!). Jako farář zde беру Ježíšova slova smrtelně vážně a věřím jim. Je to tak! Že to nikdo nedokáže? Pak je víra všech lidí zřejmě mnohem menší, než je zrnko hořčice. Pak možná doopravdy a hluboce Bohu nevěříme nikdo. Což se také autoři evangelijního podání snaží sdělit.

Řečeno jemněji: Bohu věříme pouze jako lidé. Jako sobecká, sebestředná, do-sebe-zakroucená stvoření, která se během života trochu rozmotají, s Boží pomocí. Stejně jako nikdo nedokáže přimět horu k přesunu pouhým slovem, tak nikdo nespolehá na Hospodina tak pevně, jak by měl. Ježíš úmyslně předložil nedosažitelnou metu, maximum, abychom pochopili, jací jsme. A jak se k tomu staví Bůh: Přesto nám pomáhá. Nebo právě proto?

Přesto nás má rád a vstupuje pokojně a s mocí do našich životů. Nebo právě proto?

Vytržen ze svých kontextů však v. 23 vedl k mnoha bludným představám a k mnohému zlu: Tak když věříš v uzdravení své rakoviny, tak se uzdravíš, nemusíš k doktorovi. Nefunguje to? Tak málo věříš! To je postoj, který přišel s charismatickými společenstvími a dodnes ho můžeme běžně zaslechnout. Zavrhneme ho, je zcela bludný, neboť nechápe zvěst, kterou Marek podává.

Poslední obtížnou větou je to vlastně sympatické zvolání otce ve v. 24.: „Věřím, pomoz mé nedověře.“ Řečtina však nezná „nedověru“. Zná víru – pistis, a nevíru – apistis. Přesně to bychom našli v tomto verši v původním textu. Autor tedy zapsal: „Věřím, pomoz mé nevěře“. Absurdní věta....

A taková má být, to je úmyslné! Vždyť otec je zoufalý, hledá pomoc pro svého syna, a to se nedaří. A ten, kdo by jako poslední snad dokázal pomoci, po něm chce nespílitelné: Kdo věří, tomu je vše možné. Já bych na místě toho otce vykřikl asi úplně stejně.

A bylo by to stejně hluboké: Ten otec ví, že nevěří tak moc jak by měl. Dokonce ví, že tak nevěří nikdo, neboť je nám všem velmi mnoho nemožného. Přesto chce obstát – pro svého syna. Tak ze sebe vlastně udělá hlupáka, alespoň v lidských očích: „Věřím, pomoz mému nevěření.“ Když přece věřím, tak nemůžu zároveň nevěřit!

A Ježíš mu vyhověl. Tenhle muž pochopil Ježíšovu zvěst o víře a možnostech správně. Nikdo nevěří tak, aby mohl cokoli. Ačkoli vlastně každý může. Ježíšův následovník si to však má přiznat a prosit o posilu a pomoc v naší „nedověře“, v naší slabosti, nedostatečnosti, hříšnosti.

Mnoho křesťanů není zatím dostatečně pokorných na takové přiznání a vyznání: Nevěřím dost, pomozte – lidé i Kriste. DíkyBohu za každého, kdo pokorný je a umí se tak projevit! Pokora je správná, protože kristovská, cesta!

Ježíš i na konci oddílu odmítá prostředkovat nějaké metody a návody. Naopak zdůrazní, že problém je v pokolení lidském, ne v „síle toho němého ducha“. Učedníci tohoto ducha vyhnat nemohli (ačkoli mnohé ano – Mk 5, 7-13!), protože problém byl v nich. Ačkoli se jim mnohé podařilo, mnoho duchů vyhnali a mnoho lidí přivedli ke Kristu, nejsou všemocní. Jejich víra není dokonalá. Pořád nezbytně potřebují Ježíše. Tedy někoho, kdo je povede zase o krok dál. V případě tohoto oddílu je další cesta víry vpřed skrze modlitbu a post. A zrovna v ne-postění-se Ježíš učedníkům takřka bránil (Mk 2, 18-22).

Oddíl nám tedy samozřejmě neposkytuje žádné metody, jak to mnozí křesťané přebírají: Když něco opravdu od PánaBoha chtějí, tak se opravdu hodně modlí a postí, aby to dostali. To nejsou „zesilovače“ našich modliteb. Ale je to pro nás krok dál, k silnější, pevnější a lepší víře. A pak nás bude čekat další krok, a pak další, a pak další. V podobě četby odborné literatury, v reformování názorů a postojů, v přesnější znalosti Písma, v aktivnější činnosti, v lepším svěcení sedmého dne atd.

Křesťan nemá nikdy hotovo. I to je kříž, který máme vzít a nést následující Krista: Kriste, ved' mě pořád dál, abych věřil a rozuměl hlouběji a lépe. Abych žil ke tvé slávě a lidem ku pomoci! A zrovna evangelíkům by posty a častější modlitby jistě velmi prospěly.

Rozhovor; Píseň: EZ233 – Večerní když zvony znějí + MP